

“להרחיק נדוד ולחזור אחרת משהייתי”: התבוננות על מסע התבגרות במעשייה סודנית והצעה לשלב סיפורי מסע בעבודה עם מתבגרים

מאת: ד"ר חגית פולק, ביבליותרפיסטית - מטפלת ומדריכה. מרצה במכללת "אוהלו" ובמכללת "אורנים".

רקע תיאורטי

גיל ההתבגרות מאופיין בשינויים הדורשים מהמתבגר הסתגלות מחודשת: שינויים גופניים, שינויים קוגניטיביים, ושינויים בדימוי האישי, לצד בלבול בדרך לגיבוש זהות עצמית וזהות מינית. לנוכחות ההורית עד גיל ההתבגרות ולאיכותה בגיל זה, יש השפעה מכרעת על יכולת ההסתגלות וההתמודדות. תקופת ההתבגרות מאופיינת באי-בשלות (Winnicott 1969) ובאי-יציבות (Arnett 2000), והמשימות המרכזיות בה הן גיבוש זהות (Erikson 1968) והשגת נפרדות (Bloss 1967). ניתן להתבונן על גיל ההתבגרות כתהליך אינדיבידואלי שני (הראשון מסתיים בגיל שלוש עם השגת קביעות אובייקט), שבו נעשית התרה של תלות משפחתית ושל קשרי אובייקט ינקותיים, כדי להפוך לחבר בעולם הבוגר (Bloss 1979). ההיפרדות מההורים בגיל ההתבגרות, חיונית על מנת לבנות זהות אישית. ההיפרדות הינה רגשית ופיסית (מיטשל ובלאק, 2006). לפי תיאוריית עיצוב הזהות (Erikson 1968), החברה מעניקה למתבגר Social moratorium, "פסק זמן" של יחס סבילי לחקירת זהויות ותפקידים שונים. הצלחה בגיבוש הזהות נובעת מהתמיכה שהחברה מעניקה למתבגר (Kroger 2007), כשהוא מפתח עצמיות ייחודית, נפרדת ואוטונומית. תהליכי הספרציה והאינדיבידואציה (Mahler 1963) אצל המתבגרים מלווים בהתלהבות והתרגשות המעניקים להם כוח הולך וגדל, המאיים לעתים על סמכות ההורים. הצורך של המתבגר הוא ב"אוטונומיה בקשר", ביכולת להישאר חופשי בקשר שיש בו תלות הדדית (פרידמן 2011). ספרציה, משמעה יכולתו של המתבגר לפעול בנפרד מהמשפחה, תוך ריחוק פיזי ורגשי, ובמקביל לבנות קשרים משמעותיים עם קבוצת השווים. אינדיבידואציה מתייחסת לאחריות שהמתבגר לוקח על מעשיו, כולל הכרה הדרגתית של עצמו כאוטונומי וכנפרד מהוריו (Steinberg and Silk 2002).

גיבוש האישיות הינו תוצר מורכב של הפנמת יחסי האובייקט המוקדמים (ארז 2011). ההתנסות החברתית הראשונה

תקציר

תקופת ההתבגרות מאופיינת ברגשות ובקונפליקטים המתעוררים כשהמתבגר נדרש להתמודדות עם משימות התפתחותיות חדשות. הקונפליקט המרכזי הוא משבר נורמטיבי וגלוי של חיפוש, פיתוח וגיבוש תחושת זהות. בתהליך גיבוש הזהות נדרש המתבגר למאמץ עקבי של חיפוש פנימי ואישי כדי להצמיח את עצמו, בתהליך שחלקו אינו-מודע.

להורים, לחברה ולדמויות המונחות יש תפקיד בתהליך ההתפתחות, במעבר מילדות לבגרות, ובתהליך גיבוש הזהות של המתבגר. עבור הילד והמתבגר דמות האם היא נושא להשלכות, פנטזיות, כמיהות, משאלות לא ממומשות ובלתי-אפשריות; אך גם עוינות, כעס, תוקפנות, ופיצול רגשי עמוק (ארליך 2009). בנות ואמהות מתקרבות ומתרחקות זו מזו במעגל החיים (למדן 2004), וההזדהויות העוברות מאם לבת, הן מהבולטות ביותר בזהות של הבת (Cohler, Grunebaum and Robbins 1981).

בהעדר נוכחות אימהית, על הבת לגייס משאבים חלופיים, חיצוניים ופנימיים, לתהליך ההתבגרות והצמיחה האישית שלה. מאמר זה מציג התבוננות על תהליך התבגרות של ילדה המתיתמת מאמה בלידתה, ועל שלבי התפתחותה לנערה ולאשה, באמצעות תיווך בין מעשייה אפריקאית לבין המסע הנפשי שעוברת הגיבורה ויחד איתה גם הקוראת במעשייה. מתוך התבוננות זו המאמר מציע לשלב סיפורי מסע של גיבורי מעשיות בתהליכים חינוכיים וטיפוליים, במטרה לעזור לנערות ולנשים בתהליך פיתוח זהותן. במאמר ניתנת התייחסות לבנות, אך ניתן להרחיב את ההתבוננות המוצגת פה, למתבגרים משני המינים, וכן לאוכלוסיות ייחודיות בעלות מאפיינים של חסך בטיפול הורי.

מילות מפתח: בילותרפיה, גיל ההתבגרות, בנות ללא אם, התפתחות ואינדיבידואציה, הורות למתבגרים.

שלב בחיי הבת, יפגיש אותה עם האבדן ועם תחושת חסך (פגל 2004). הבת היתומה מאם, נאלצת להרכיב דימוי נשי בכוחות עצמה, אך דמות הורית-חלופית, מטפלת, יציבה ומעורבת יכולה לעזור בכך (Edelman 1994). אצל בנות שנוכחות אימהית נעדרת מחייהן, לא תמיד קיימת דמות חלופית כזו, ולמערכות חינוכיות וטיפוליות תפקיד מכריע בעזרה שהן יכולות להציע בתהליך התבגרותן. מאמר זה מציג אפשרות סיוע למתבגרות במצב של היעדר-אם באמצעות סיפור.

המפגש עם סיפורים

בני אדם, תרבויות וקהילות בכל העולם יצרו וסיפרו סיפורים לאורך הדורות כדי לתת תקווה, הבנה ומשמעות לחיים, להעביר ידע מדור לדור ולקשר כל דור חדש למורשתו. הסיפורים מאפשרים להבין את העולם, ומספקים טווח רחב ופורה של משאבי-קהילה סמויים לאדם העומד בפני שלבים התפתחותיים בחייו (Kedar Nath and Gerdner 1997). לאורך הדורות הועברו וסופרו הסיפורים על ידי מספרי סיפורים. הסיפור בעל פה מאופיין במבט הדדי של מספר ומאזין (או מאזינים) היושבים זה מול זה, ועושה שימוש ברמזים קוליים הכוללים שינויים בטון הדיבור, הגזמות קוליות, השהיות, שינויים בקצב הסיפור וחזרתיות רבה (Tedlock 1971).

המטאפורה הסיפורית מזמנת אפשרות להנחות חדשות (Domaingue 1992), כך שהקריאה בסיפור מאפשרת לקורא שינוי בדפוסי חשיבה (Calder 1968). סיפורים מפגישים את הקורא עם היבטים בחייו שלא היו מוכרים לו קודם, הם משנים אותו ומאפשרים לו להיות אינדיבידואל (Jackson 1995). הפוטנציאל לשינוי בתהליך הקריאה, קיים בשל איכויות הטקסט ותכונותיו. הטקסט הספרותי הוא חידתי ועמום, ומכיל אלמנטים שאינם מודעים, המעוררים את פעולת ההעברה. הקורא הוא שותף אקטיבי, שפעולת הקריאה שלו יוצרת מחדש את עולמו של הטקסט (צורן 2000, 2009). תהליך יצירה זה בעל השלכות עמוקות על עולמו הפנימי של הקורא ועשוי לחולל בו שינוי. אדם יכול לפעול מבלי לדעת תוך הפעלת קשב, רפלקציה ואינטגרציה בין הידוע לבין אי הידיעה (Lewis 2005). הקורא "נוסע" במרחב הסיפור ומעיר את הדימויים, האירועים והידע. תהליך הקריאה הינו משא ומתן עם התנסות המותווית מהסיפור עצמו. כוחה המרפא של המטאפורה הסיפורית טמון ביכולתה לספק דימויים המעבירים תכנים לא מודעים, אל המודע (Woodman 1993).

והעמוקה ביותר של הבת היא עם אמה, ומערכת יחסים זו משפיעה על התפתחותה. מרבית הנערות נפרדות מאמהותיהן כשהן בנות עשרה, יוצרות לעצמן זהות אינדיבידואלית ובשנים שלאחר מכן פועלות על מנת לחזור כאדם בוגר ואוטונומי. בנות חייבות להתמודד עם מחויבויות מתחרות תוך התחשבות בהשלכות שתהיינה להחלטות אלה על אחרים (Kroger 1987). הגדרת זהותן כוללת את משמעותן לאחרים, במידה רבה יותר מזו שאצל מרבית הגברים (Chodorow 1978; Gilligan 1982); תהליך האינדיבידואליזציה מתרחש תוך קשר עם אחרים ומתוך קשר כזה, הקשר עם האם חשוב במיוחד לבת לתיקוף זהותה (1992 Josselson). ילדות קטנות מגלות את המציאות המגדרית שסביבן דרך יחסיהן עם אימותיהן ולדמותו של האב משמעות רבה ככל שהן מתבגרות (Benjamin 1988). הדרכים בהן האב מגיב לצמיחת בנותיו לנערות ולנשים מיניות, היא בעלת משמעות רבה על האופן בו הן יתפסו את עצמן ואת הזכות לבחור לחיות חיים של יכולת פעולה (שטיין 2012).

אבות ואמהות הם יצורים ממשיים, אבל גם תפקידים חברתיים. "אמהות" ו"אבהות", לעומת זאת, הם מושגים מופשטים, אידיאליים, ובהקשר התרבותי הם מיתוסים עמוקים, אוניברסאליים, המכילים ומייצגים כוחות אדירים. יש הבדל בין אמהות ואימהיות, כמו גם בין אבהות ואבהיות. אמהות הם מצבים ותפקידים שנובעים מהולדת הילד ומתייחסים לקיומו. קשורים ישירות לביולוגיה של הרבייה, מתפתחים מתוכה ומושפעים על ידה, ובהמשך מעוצבים על ידי דפוסי התרבות והחברה שבתוכה הם מתקיימים. אימהיות ואבהיות, לעומת זאת, הן תכונות נרכשות, מתפתחות, ובעיקר מיחלות - הן מה שהיינו רוצים באופן אידיאלי שיאפיין את מי שנעשה הורה, אבל מתקיימים לפעמים גם במי שאיננו כזה. אינן קשורות במישרין לביולוגיה, ומושפעות משינויים ותהפוכות חברתיות. לאימהיות אנו מייחסים תכונות חיוביות רבות, כמו: אמפתיה, קרבה והבנה בלתי-אמצעית, והשתתפות רגשית עמוקה בחוויה של הילד. הרחמים והחמלה נתפסים על ידינו כתכונה אימהית ונשית, בעוד שעמידה על עקרונות, על דרישות החוק ועליונותו על הרגש, נתפסים כתכונות אבהיות וגבריות (ארליך 2009).

נערה המאבדת את אמה בילדותה, קונקרטיית או רגשית, מטמיעה את האבדן אל אישיותה המתפתחת, והוא הופך למאפיין המגדיר את זהותה, כשהיא למעשה "מעבדת" את אבדן האם במהלך שנות צמיחתה וחייה הבוגרים (גרנות 2000). כל

המעשיה

המעשיה "אלואל ואביה האוהב" מקורה בסודן, ומופיעה בקובץ "Father and Daughter Tale" (Everts-Secker 1997).

תקציר המעשייה: אלואל ואביה האוהב

"האזינו לסיפור זה, סיפור שזקנות השבט היו מספרות לבנותיהן ולנכדותיהן בלילות הקרים ליד המדורה - סיפורה של **אלואל**. בכפר קטן במרחבי המדבר, חי קהול, רועה עדרים, שנישא לאשה יפהפיה מתוך אהבה גדולה ורבת שנים. לאחר נישואיהם הרתה האישה, וילדה בת יפהפיה. הוריה קראו לה בשם: אלואל. " זוהי פתיחתו של הסיפור, כפי שאני מספרת אותו בעל-פה במסגרת טיפולית, לאחר שעבדתי את גרסתו הכתובה והתמציתית.

מייד לאחר הלידה מתה האם, והאב קהול שוקע בייאוש אך לוקח את התינוקת ומטפל בה לבדו: "מידי בוקר חלב עבודה חלב עיזים משובח, יצא עמה למרעה, לימד אותה שירים, וסיפר לה סיפורים שסופרו לו כשהיה בגילה. הוא טיפל בה במסירות ובאהבה גדולה, וסיפק לה את כל צרכיה... כך עברו השנים, ואלואל גדלה והיתה לנערה צעירה."

אנשי הכפר ובתו לוחצים עליו להינשא בשנית, והוא מסרב. "במשך חודשים ארוכים, מידי יום, בעודם יושבים באוהלם בשעות הצהריים, דיברה אלואל על ליבו של אביה וניסתה לשכנעו להינשא לאשה, שתהיה לו רעיה ותהיה לה לאם. לבסוף, התרצה קהול ונישא בשנית, לאשה מאחד הכפרים באזור."

הוא מציג את אלואל לאשתו. בתחילה האם החורגת מתייחסת אליה בחיבה, אולם במהרה מתחילה להתעמר בה ולהרעיבה. "אלואל, שלא רצתה להעציב את אביה שמרה את האמת לעצמה, והשיבה לתהיותיו: עכשיו אינני רעבה. כמוכן שאני אוכלת, אבא." בהמשך נולדת לזוג תינוקת שמטופלת במסירות, וכשהיא גדלה ותוהה על העוול שנעשה לאחותה, אמה משתיקה אותה "איך את מעיזה להגיד דבר כזה? שלא ישמע זאת אביך. שאם לא כן, הוא יגרש אותי. שלא תעזי לדבר על כך לעולם." חיי אלואל נעשים קשים יותר ויותר, והיא שולחת את אביה לסבתה כדי "לספר לה ששלומי טוב."

בהיעדרו, בגעגועיה אליו, האם החורגת מטעה אותה שאביה חזר ושולחת אותה לכיוון השמש, לקבל את פניו. "אלואל שכה התגעגעה לאביה, רצה במהירות לעבר השמש, מחפשת אחר אביה, קוראת לו בגרון ניחר... הדרך התארכה והתארכה, השמש עלה ברקיע וקפח

בביבליותרפיה הטקסט המובא לטיפול נתפס כ"קול שלישי", בנוסף לקולם של המטופל והמטפל בחדר הטיפולים. פעולת הקריאה, היא תהליך אינטר-סובייקטיבי שבה הקורא והדובר בטקסט נתפשים כ"קולות" של סובייקטים המקיימים אינטראקציה זה עם זה. הטקסט מהווה אפוא 'זולת', כשבינו לבין הקורא מתרחשת 'שיחה' (צורן 2000, 2009). בזמן הקריאה מתרחשים תהליכי העברה המתגלים באמצעות פרשנויות הקורא לטקסט. הפרשנות נשענות במידה רבה על תימות הזהות של הקורא, תימות הקשורות לחוויות ולדמויות משמעותיות בילדות המוקדמת. "כל קורא מממש את משמעות הטקסט בהתאם לנושאי תשתית הקיימים בעולמו הפנימי והחוזרים ועולים בתהליכי הקריאה" (צורן 2009, עמ' 28).

כל טקסט ספרותי מכיל תמות, שהמפגש של הקורא עמהן יוצר דיאלוג ייחודי, המהדהד את זהות הקורא במגעו עם הטקסט (Holland 1975). בדיאלוג עם מעשיות ואגדות מתווסף להיבט האישי מימד שניתן לראותו כ"קולקטיבי", שכן טקסטים אלו נוצרו בתוך התרבות במהלך הדורות ואין להם מחבר מסוים. הדיאלוג המתפתח בין הקורא לבין המעשיה מכיל אפוא את המפגש בין תימות הזהות האישיות שלו, לבין הנושאים הקולקטיביים הנמצאים בתשתית המעשיה (צורן 2009).

הקורא, או המאזין למעשייה מקיים איתה דיאלוג בשני רבדים. הרובד הגלוי והמודע, שבו הקורא פוסע לצד גיבורי הסיפור והאירועים בדרכם, והרובד הסמוי, שרובו לא מודע, בו מתקיים דיאלוג בין תכנים אישיים של הקורא, לבין הסימבולים בהם טעון מסע הגיבור בסיפור. באמצעות שפת הסמלים, נותנות המעשיות ביטוי לעולם הלא-מודע בנפש האדם, ומאפשרות לקורא או למאזין, לעבור בעצמו מסע התפתחותי יחד עם גיבור הסיפור (שלו, 1987).

מאמר זה מדגים מסע התפתחותי של גיבורת מעשיה, ופותר את צוהר להתבוננות אינטרא-פסיכית תוך בחינת משמעות הסימבולים המזינים את הסיפור.

הקולקטיבי. תוצרים אלו דומים במבנה שלהם למיתוסים, מעשיות ואגדות, שכן גם הם נובעים מצורך האדם לבטא ולספר את האמיתות והתובנות האנושיות בתבנית נרטיבית-סימבולית (קרן 2005).

במטרה להתבונן על המעשייה כטקסט העוסק במסע נפשי של הגיבורה, יש לבחון את הסימבוליות של הדמויות, האובייקטים והמקומות בסיפור, הנושאת משמעות עמוקה ורחבה, אשר פועלת על הבנתנו הלא-מודעת את הסיפור. ניתוח הטקסט בהמשך מתחקה אחר מסע ההתבגרות של הגיבורה דרך בחינת הסימבולים ומשמעויותיהם. תחילה אציג את הדמויות, המקומות והאובייקטים כפי שמוצגים בסיפור, ובהמשך אתיחס לתפקידים ומשמעותם במסע הגיבורה. ההתייחסות לסימבולים ולארכיטיפים במאמר זה מתבססת על משמעותם במגוון תרבויות (Fontana 2010; Cooper 1978; Guirand 1996).

דמויות

האם הביולוגית: היולדת, האישה האהובה, יפהייה, נפטרת לאחר לידת בתה היחידה.

קהל-האב: רועה צאן. אשתו האהובה מתה בלידת בתם, אותה הוא מגדל לבדו. מתרצה להינשא בשנית.

אלואל-הבת: יתומה מאם. גדלה עם אביה בחוות הבקר. משכנעת אותו להינשא.

האם החורגת: מתייחסת בחיבה לאלואל, יולדת תינוקת ומתחילה להתעמר באלואל בעודה מטפלת בבתה.

האחות החורגת: גדלה בשפע. תוהה לגבי הרוע שמופנה לאחותה. נבהלת מתגובת האם ולא מספרת לאב.

השמש: מאפשר את תענוע האם לשלח את אלואל, מצילה ומביאה לנשותיו העקרות. מחזיר את אלואל לאביה.

שתי נשות השמש העקרות: שמחות באלואל, אוהבות אותה ומטפלות בה.

אנשי הכפר: מנסים לשכנע את קהול להתחתן לאחר מות אשתו. נועלים אותו באסם.

רינג-האוחב: צעיר, חולם על אלואל, רוצה להינשא לה ויוצא למסע אליה.

קהול - אלואל - רינג: בעלי השמות היחידים בסיפור, בטקסט שלא נוהג להעניק שמות פרטיים לגיבוריו. השמות מסמלים זהות ומשמעות, ומייצגים את חלקי הנפש שצריכים לעבור שינוי ואינטגרציה. לשאר הדמויות תפקיד שמשרת את מסע ההתפתחות של חלקים אלו.

בחום, ואלואל ממשיכה להתקדם, מתרחקת עוד ועוד מביתה, מאבדת את דרכה. לאחר שעות ארוכות היא הגיעה לשפת נהר גדול, וצנחה לתוכו באפיסת כוחות. "השמש מצילה ולקוח אותה אל שתי נשותיו העקרות" הן טיפלו בה במסירות, סרקו את שיערה, האכילו אותה במזונות טעימים ומזינים, סיפרו לה את סיפורי השמש והכוכבים, ואהבו אותה אהבה גדולה. "

קהול חוזר, מגלה שבתו נעלמה, מתייסר, שוקע בייאוש ומסרב להתנחם. הוא הופך מריר וזועם ובאין ברירה נועלים אותו באסם הבהמות, שם הוא צם וצורח. השמש עובר מידי יום ליד האסם, רואה את קהול באומללותו, וכשייסוריו גוברים הוא מודיע לנשותיו "איננו יכולים להמשיך להחזיק את אלואל איתנו. סבלו של אביה רב כל כך, והוא ממאן להינחם. טיפלנו בה, הבראנו אותה, גידלנו אותה. אך עכשיו עליה לחזור לאביה." קהול נדרש להתכונן לחזרתה של בתו "לאסוף ענפים ולבנות מהם במה" עליה מניח השמש את אלואל לאחר שלושה ימים. קהול, נרגש עד דמעות, לקח אותה בזהירות והחביאה באסם, ושם טיפל בה בחבא, כמו בימי ילדותה, ולא מגלה לאיש שחזרה.

באותו זמן במקום אחר, רינג, בחור צעיר, חולם את החלום על אלואל המוחזרת על ידי השמש ומוסרת באסם. רינג לא פגש מעולם בנערה שנגעה לליבו, אבל כשראה את אלואל בחלומו, אמר לאביו בהתרגשות: "ראיתי את הבחורה שלה אני רוצה להינשא, ועליי לצאת למסע ארוך כדי למצוא אותה". רינג יוצא למסע לכפר ומכריז שבא לשאת את בתו של קהול. כשמביאים אליו את הבת הצעירה, הוא מבהיר: "בבתך השנייה אני רוצה, הבת שהלכה בעקבות השמש. אני יודע שהיא הוחזרה על-ידי השמש, ושאתה החבאת אותה באסם." קהול מוציא את אלואל מהאסם "אלואל התבוננה ברינג, חיכה וניגשה אל כד המים, ומזגה מים לו ולחבריו.

הביטה באביה ואישרה את רצונה להינשא לאיש זה, והחתונ

דמויות מקומות ואובייקטים במעשייה

הארכיטיפים הם מרכיבים קולקטיביים-מבניים של הנפש האנושית שיונג (Jung 1959) כינה "תת המודע הקולקטיבי" – אותו ניתן לתאר כרשת של תבניות, המעצבות את האופן בו אנו חווים את עולמנו מבחינה נפשית. אל הארכיטיפים נמזגים תובנות וחוויות אנושיות בסיסיות, והן מתעצבות מחדש כתוצרים של דמיון ויצירתיות בעלי אופי לא-אישי, הנובעים מתת המודע

האם. העז-הנקבה מסמלת כוח נשי מתרבה, מוליד ויוצר, פוריות ושפע. האב ישומר עליה מכל משמר עד שגדלה והייתה לנערה צעירה", עד שהמציאות מחייבת אותה לגדול. שנות ההזנה העוטפות של האב (המכיל גם חלקים אימהיים) צריכות להסתיים, והמסע שלה צריך להתחיל, כשיש לה כוחות ויכולות שהעניק לה הגידול השלם שקיבלה.

השיחה בין האב לבתו, מתרחשת באוהל: מקום מחסה מוגן, אך בעל יריעות שלא מקנות בטחון ממשי מפני העולם שבחוץ. באוהל קיים טשטוש בין החוץ-לפנים, החוץ חודר פנימה בקלות. אלואל פונה אל אביה עם שלוש שאלות:

1. "למה אתה לבד?" - הילדה, כבר יודעת שאינה מספיקה עבור האב, בת ואב אינם מהווים שלם ביחד. הוא צריך חלק נשי, בוגר, שיהווה תחליף לאישה שמתה. משאלתה עולה שהיא מבחינה בנפרדות שלה ממנו, וגם שואלת "למה אני לבד?". צריך לשחרר את האב מחלקיו האימהיים, כדי שיאפשר לה לגדול.

2. "למה אינך נושא אישה אחרת?" - צריכה שישיל מעליו את חלקי האם, וישים אצל אישה אחרת, כדי שהיא תוכל להיות נפרדת ממנו ולעשות את מסע הגדילה שלה.

3. "האם לעולם לא יהיו לי אחים ואחיות?" - צריכה לגדל בתוכה 'חלקי אני' נוספים (שמסמלים האחים והאחיות), לפנות להם מקום. בקשר ההדוק, הכמעט-סימביוטי ביניהם, אין אפשרות לעשות זאת.

אלואל שואלת שלוש שאלות, וזוכה לשלוש אמירות מאביה. המספר שלוש מסמל כוח יצירתי, תנועה קדימה, לידה-חיים-מוות, התחלה-אמצע-סוף, ומרמז על מגוון תמות בסיפור.

קהול משיב: "אלואל הקטנה, אני חושש מאם חורגת שעלולה לא לאהוב אותך, או לגרום לי לשכוח אותך, כך שאני מעדיף להישאר לבד ולטפל רק בך". תשובתו מאפשרת הצצה לעולמו הפנימי. הוא פונה אליה: "אלואל הקטנה" - עונה לה כילדה קטנה אף על פי שהיא כבר נערה, כמסרב להכיר בהתפתחותה, כמתקשה לתת לה לגדול, להיפרד מילדותה התמימה שמילאה אותה.

הוא מציין שלוש סיבות לבחירתיו:

1. "אני חושש מאם חורגת שעלולה לא לאהוב אותך" - אני בוטח בחלקים האימהיים שאימצתי לתוכי שאוהבים אותך עד תום, אך אם אפרד מהם ואתן לך להתרחק ממני - מי יאהב אותך? אמירה שבבסיסה הפחד מפני הפרידה וההיפרדות.

2. "אני לגרום לי לשכוח אותך" - את מבקשת ממני להיפרד מחלקים שאני נאחו בהם שנים. דרכך ודרך הסימביוזה הזו אני מתמודד עם הכאב על אבדן האישה האהובה, עם הפחד לצאת

מקומות ואובייקטים

קהול מגדל את בתו התינוקת בחוות בקר, ומזין אותה בחלב עיזים משובח. השיחה הראשונה בין קהול לבתו מתקיימת באוהל. בריצתה לעבר השמש, אלואל צונחת לבסוף באפיסת כוחות בנהר הגדול, ונעצרת שם. קהול הזועם נכלא באסם הבהמות, ולאחר מכן נדרש על ידי השמש לבנות במה מענפים, עליה מניח השמש את אלואל בהחזירו אותה. רינג לוקח עמו למסע נדוניה של פרות, ובמפגש עם אלואל היא נדרשת להגיש מים לאורחים.

מסע הגיבורה - מסע התפתחות והתבגרות

אלואל, גיבורת הסיפור, יוצאת למסע קונקרטי, שבמהלכו היא עוברת מסע התפתחותי, שאינו מוצהר בטקסט הגלוי. אין צורך שהקוראת או המאזינה יבינו את המשמעויות הסימבוליות שבטקסט או יידעו שמדובר במסע התבגרות. הטקסט פועל על הקוראת, והמסע ההתפתחותי של הגיבורה מפגיש את הקוראת באופן לא-מודע, עם אותם שלבים במסעה האישי, ועם הקולות המושמעים במהלכו, כפי שיוצגו כאן.

"הקשיבו למעשייה עתיקה זו": הסיפור נפתח, כמקובל בז'אנר, בהרחקה (בזמן), ומעיד על עצמו: זהו סיפור עתיק, שתמיד נכון, תמיד חוזר על עצמו. הוא עתיק כי מסע הנפש הוא חלק ממהות הקיום בעולם, הוא מסע שמתקיים תמיד, כמו השמש שזורח ושוקע מידי יום, כך גם סיפור זה ומה שקורה בו. תחילת הסיפור באינטגרציה של חלקי אם ואב - נישואים מבחירה ומאהבה. פרי הנישואים - בת, שבתחילת חייה מאבדת את אמה, וצריכה לעשות את מסע הגדילה שלה ללא אם. האב - מתאבל וכואב, אך מייד לוקח את התינוקת ומטפל בה ברוך ובחמלה. כשקהול נפרד מהאם, מהאישה, מהחלקים האימהיים שהיו אמורים להשלים אותו בגידול בתו, הוא מאמץ לתוכו 'חלקי אמהות', במקביל לפיתוח אימהיות ואבהות, כדי לשמש לה אב ואם גם יחד. לילדה שגדלה עם אב שמחזיק בתוכו את שני הקולות ההוריים - יש אפשרות לגדילה ופיתוח זהות למרות היעדר אם בחייה.

אנשי הכפר - הקול שמייצג את החברה והלחץ שהיא מפעילה על היחיד בדאגה לשלומה ולקיום הסדר החברתי. הקול החברתי (להינשא בשנית) מנוגד לאינטואיציה של קהול (החלק הנשי, האינטואיטיבי, שאומץ לתוכו לאחר מות אשתו), והוא מסרב. תיאור חיי קהול ובתו מזכיר את שלבי הסימביוזה הראשונית בין אם-תינוק "חיו יחד בחוות הבקר": בעולם שפע ראשוני שבו לא נדרש ידע, אלא אינטואיציה לגידול ילדים. היא מוזנת ב"חלב עיזים משובח": תחליף להנקה והזנה שהיא זוכה לה על אף מות

עכשיו אוכלת מה שאני צריכה, אני לא רעבה לאותו מזון, גם אם זה מכאיב, גורם לרזון, לרעב ולגעגוע לעבר.

בהמשך נולדת תינוקת. חלק ילדי, ראשוני, שמסמל הן את החלק שאלואל מנסה להיפרד ממנו, הן את החלק שאביה עורג להשאיר כפי שהוא, והן את החלק שעדיין קיים בתוכה וצריך את ההזנה האימהית. את התינוקות (החלק הילדי) האם החדשה מזינה היטב, וגופה עגלגל ושופע, בולט מול רזונה של אלואל. החלק הילדי שואל את האם למה היא רעה לאחות הגדולה ומונעת ממנה אוכל כשהיא חלשה כל כך? בשאלתה נמצאת היכולת להתבונן על התהליך כולו. להכיל בו-זמנית את השפע והתמימות העוטפת והמגינה שיש בילדות, לצד הכאב הכרוך בהתבגרות. החלק הילדי חושב ומאמין (כמו האב) שאפשר להמשיך ולהזין לנצח, בעוד החלקים האימהיים, האינטואיטיביים, יודעים שגדילה והתבגרות כרוכים בכאב. האחות הצעירה, כמו אלואל לפניו, פונה אל המבוגר (אמה), בניסיון להבין את המתרחש.

האם עונה בכעס "איך את יכולה להגיד דבר כזה? אם תלכי להלשין לאבך הוא יגרש אותי". האם שמצטיירת כרעה והחלטית, היא בעצם היחידה שמאפשרת לאלואל את התנאים לגדילתה. זה הקול הפנימי שבנו שלא נכנע לקול-הילדי, הרוצה עוד הזנה, ולא לקול-האבה הרוצה לשמור ולהגן גם כשלמעשה כבר אי אפשר באמת לעשות זאת. האימא - אינה מייצגת אימהות לתינוקת, אלא קול של אימהות חדשה לנערה מתבגרת, שנדרשת לעשות החלטות עם כל הכאב הכרוך בכך, והיא גם מבינה שהאב לא יוכל לאפשר זאת. היא צריכה להיות 'הרעה' אך גם להסתיר זאת ממנו. הבת הקטנה נבהלת מהתגובה - יש איום גדול על החלק הילדי שעוד תלוי בהגנת ובהזנת האם, כשברור שמשלב מסוים בהתפתחות זה כבר לא יינתן.

הסיפור ממשיך: "חייה של אלואל נעשו קשים יותר ויותר" - כמעט אפשר לשמוע במשפט הזה את ייסורי גיל ההתבגרות. את המאבק הפנימי בין שלל הקולות: הילדי - שרוצה הזנה ושמירה לנצח, האבהי - שרוצה להגן אך גם מונע גדילה, והאימהי - שמצטייר כאכזרי בעודו מודע לצורך לגדול ונאלץ להתרחק על מנת לאפשר זאת. אלואל שולחת את אביה לפקר של אמה, למשפחת אמה, לסבתה כדי "לספר לה ששלומי טוב" - היא נדרשת לאימהות הקדומות שלה, היא צריכה ורוצה אותן במסע ההתבגרות שלה. היא זקוקה לליווי שלהן, לכוח שיש להן להעניק לה. גם הן לפניו עברו את מסע הגדילה הזו, או כמו שמרמזת "המעשייה העתיקה" כל הנשים מאז ומעולם היו במקום הזה, בדרך הזו, וכך אלואל לא נשארת לבד.

למסע שלי. אם אשחרר ואפרד, אאלץ להתמודד, להיזכר ולכאוב, על מנת לשכוח, להיפרד ולהתקדם.

3. 'אני מעדיף להישאר לבד ולטפל רק בכך' - חוסר היכולת של האב להיפרד מונע מאלואל לגדול. הוא רוצה להשאיר 'קטנה' ונתונה לטיפולו הבלעדי. קשה לו לראותה גדלה, מתבגרת, מתרחקת ולא תלויה בו. אלואל צריכה להשתחרר מאהבת היתר והמגוננות שלו.

במישור האינטרא-פסיכי אנו עדים לדיאלוג פנימי בין שני קולות שקיימים באלואל עצמה, המהדהדים את הדיאלוג הפנימי הקיים גם אצל קוראות הסיפור. קולה של הבת המתבגרת שרוצה ומוכנה לצאת למסע הצמיחה האישי שלה, והקול - אותו מייצג האב - שחושש ממסע כזה על כל המשתמע ממנו. אלואל לא מוותרת. הרצון והצורך שלה לגדול חזקים, בזכות הכוחות והיכולות שקיבלה מאביה, שסיפק את החלקים הנכונים, וצריך עכשיו עזרה בקושי שלו לשחרר ולתת לה לצאת למסע, לאפשר לה להתבגר ולמצוא את החלקים החסרים שלה.

אלואל ממשיכה לשכנע את אביה במשך חודשים, כביטוי לדיאלוג הפנימי בין המוכנות לגדול והפחד מכך, לצד ההכרה שחייה תלויים בדבר ואל לה לוותר. האב מתרצה ונישא בשנית, ונפתח צוהר ראשון לפרידה וגדילה אישית של שניהם.

בדיאלוג הראשון של קהול עם האישה החדשה הוא מציג את אלואל ומסביר שסירב להינשא, כדי להתמסר לבתו ולזכור את אשתו הראשונה. למעשה הוא אומר: אין בי מקום לחלק נשי חדש בחיי, אני מלא באלואל בתי, ובזכר אשתי. (הוא יהיה חייב לעבור תהליך כדי לפנות מקום, אבל הסיפור הזה עוסק במסע של אלואל שתתרחק ממנו, ותאלץ אותו לעבור שינוי). הוא מסביר שאלואל שכנעה אותו להינשא בשנית בדבריה החכמים ומתנה את חיי האישה איתם: 'עלייך לדאוג ולטפל בה במסירות, שאם לא כן לא תוכלי לחיות איתנו'. קהול מביא אם חלופית ורוצה שתעשה בדיוק מה שעשה הוא, וזה לא מה שאלואל צריכה. היא צריכה אמה שתשחרר אותה לגדול.

האם החורגת מתייחסת אליה בחיבה, ממשיכה להזין ולגדל אותה כמו ילדה קטנה, אך מהר מאד יחסה משתנה והיא מתעמרת בה ומרעיבה אותה. השפע וההזנה שאביה סיפק - מקומם בילדות שהסתיימה. כעת האם החדשה מציבה אותה על סף ההתבגרות - הגילוי שבבדידות, שבכאב, באבדן ובאבל על מות אמה. האב שם לב לשינוי ההתנהגותי בלבד ("את לא אוכלת"), ואלואל שחוששת להעציבו (הוא עוד לא בשל לראותה גדלה ונפרדת, או שהיא זו שעדיין לא מסוגלת להתעמת עם הפחד מהגדילה), עונה: "אני אוכלת, אבל עכשיו אני לא רעבה" - אני

ותהליך טבעי של ילדות והתבגרות. השמש יוצר עבורה אינטגרציה בין שני החלקים שהיא צריכה עכשיו. האבה-הגברי (השמש) והנשי-האימהי (שתי נשותיו העקרות). שתי נשים ולא אם אחת, אך הן עקרות, חסרות את הרחם המכיל, היוצר ילדים, מוליד ומגדל. קיימת אפשרות שאימהות כאלו יוכלו לתת לה להיפרד ולהתרחק. הן גם **שתיים** - מספר המסמל השתנות והתחלפות, טבע דואלי של האדם, אך גם יציבות ואיזון. אם היא תלך מהן הן לא נשארות לבד. הניתוק מהן לא יהיה חיתוך של חבל הטבור. היחסים בין הנשים לאלואל מושתתים על שמחה שהיא מביאה לליבן, והן מאפשרות לה שלב של אינקובציה, מטפלות בה באהבה, ומהוות את האם החליפית לזמן מה. בביתן אפשר להירפא מהאבדן, מהדחייה, מהנטישה ומההפקרה. הן יכולות להכיל, להחזיק, לתת את הטיפול הנכון ולאפשר החלמה וגדילה. לאלואל היו שתי אמהות: אחת שמתה בלידתה ואחרת שהתעמרה בה. יש כאן הזדמנות לתיקון עם שתי אמהות אחרות. עכשיו בבית החדש והזמני, עליה לעבד את השינויים שהיא עוברת, להטמיעם לתוכה, וכך תוכל לחזור בוגרת לביתה. לשתי האמהות אין אפיון בסיפור ושתייהן עושות אותו הדבר בדיוק. אלואל שמעולם לא זכתה לאם חמה ואוהבת מקבלת כאן מנה גדושה שאמורה לפצות אותה על חיים שלמים של היעדר אם מיטיבה. למעשה רק כאן אלואל פוגשת באופן סימבולי את ה"אמהות הקדומות" שלה אותן לא פגשה מעולם.

בינתיים קהול חוזר ומגלה שבתו נעלמה. בדאגתו הוא שוקע בייאוש ומסרב להתנחם. האב המתייסר על שהתפתה לעזוב אותה, הוא האב שמתחיל להכיר בשינוי ובהתרחקות שעוברים על בתו. הוא מתחיל להבין את גודל הפרידה (שמשחזרת עבורו פרידות קודמות ומכאיבות), לנוכח הידיעה שזו נקודת אל-חזור: בתו לא תחזור להיות הילדה הקטנה, התמימה, המוגנת. קהול הופך מריר וכועס ובאין ברירה נועלים אותו באסם הבהמות, שם הוא צם וצורת. קהול מרעיב את עצמו, חוסך מעצמו משהו ברמה הסימבולית הראשונית של הזנה, ומהדהד את הרעב של בתו לפני שיצאה למסע, כנפרד אף הוא מחלקים שהזינו את שניהם במשך שנים. באסם הוא "מאבד את דעתו", מאבד את זהותו הקודמת, על מנת לפנות מקום לזהות חדשה ונפרדת מבתו, כשהוא נכנס לחוויה ראשונית של דחפים ויצרים פרה-מילוליים. הזעם שלו ראשוני, חייתי, חסר מילים, בעל תנועה וקולות ראשוניים. האב, במקביל לבתו, נכנס לשלב של אינקובציה שבו יוכל להתאבל, לפגוש את הכאב, לעבד אותו, ולצאת שונה ומסוגל לאפשר דברים אחרים. באסם קהול מתאבל לראשונה על מות אשתו, אָבֵל שדחה ולא נתן לו מקום כשטיפל בבתו התינוקת.

אלואל מרחיקה את אביה, אך גם שולחת אותו למסע שלו. גם עליו לעשות דרך בשביל לקבל אותה בוגרת ולאפשר לה ללכת. הוא פוחד להשאיר לבד כדי שלא תיפגע. זה נשמע כמעט-אירוני לנוכח העובדה שהוא לא רואה את סבל הגדילה שלה ולמעשה מסרב לראות את התבגרותה. היא חייבת להרחיקו כדי להתקדם, ומשכנעת אותו לצאת. בהיעדרו היא מתגעגעת אליו מאד. זה רגע של חרטה, תעתוע ובהלה מפני הגדילה, לצד הרצון בהגנה שיש בילדות.

האם החורגת "נותנת את הדחיפה" למסע, דבר שמוצג בסיפור כ"יתרגיל מרושע". זה אכן עלול להיתפס כמעשה מרושע, אכזרי ומכאיב לשלוח ילדה אל התבגרותה, אך זה גם בלתי נמנע. היא שולחת אותה לכיוון השמש בטענה שאביה שחזר, "לכי וברכי אותי", והיציאה למסע מתאפשרת רק כאשר האב ממש נעדר. השמש - המאור הגדול, מייצג הגבריות, האב הפטריאכלי - הוא השלב הבא במסעה. אלואל רצה אליו, מתרחקת מביתה, מהילדות, מהמוגנות. היא יוצאת למסע, מתרחקת ומתרחקת, ועוצרת רק כשהיא נופלת באפיסת כוחות בנהר.

הנהר - המים כמסמלים את עולם הרגש, החלק הנשי, המכיל, הרחמי, הזורם האינטואיטיבי - הוא שעוצר את מנוסתה. הנהר הוא גם סימבול לזרימת העולם, למהלך החיים. בטקסי מעבר רבים המסע מתרחש דרך חציית נהר, כסמל למעבר בין שלבים, כמקום המאפשר צמיחה והתחדשות. אלואל נופלת לנהר באפיסת כוחות, נפילה המייצגת נקודת עצירה במסע.

במסע יש עצירות בהתנסויות קשות מנשוא, ושם צריך לחזור לחוויה העוטפת, האימהית, הרחמית (הנהר) מתוך ידיעה שבתוך חוויה אימהית מלאה, יש דמות שיכולה להיות החלטית ואפילו מרושעת, שלא תאפשר לחזור לילדות אלא תאלץ לגדול, אך גם תיתן בנקודת הזמן הנכונה את ההכלה שזקוקים לה בדרך. יש כאן הדהוד לשלב בהתפתחות שבו הילד הצעיר מתחיל להתרחק פיסית מאמו, וחוזר אליה מידי פעם ל - Emotional Refueling (Mahler, Pine and Bergman 1975; Mahler and Mcdevitt) 1989) כדי להתמלא, לקבל בטחון, לוודא שהוא לא מאבד הכל בהתרחקות הזו. באופן דומה בגיל ההתבגרות יש תקופות גרגרסיות של התקרבות ונזקקות להורה, בהן יש מעט הפוגה מהמרד, הסבל והבדידות שמזמן גיל זה, ואחריהן שוב התרחקות וחיפוש עצמי.

השמש מצילה ולוקח אותה אל נשותיו, ומהווה את הקול הגברי שמאפשר כעת את הניתוק מהרחם האימהי. סימבול השמש מכיל בתוכו טרנספורמציה, שקיעה וזריחה, מחזוריות

לאחר שלושה ימים השמש מניח את אלואל על הבמה וקהול מחביאה באסם. מדוע? האם הוא משהה את הרגע? התחושה היא שאי אפשר להכיל בבת אחת את כל השינויים וצריך לעצור לנשום ולהירגע. הוא מחביא אותה באסם - במקום בו הוא עצמו עבר טרנספורמציה. עכשיו על אלואל להמתין באסם - ברחם ההזנה של ילדותה - לחלקים החדשים שינבעו מתוכה, והיא תוכל לעשות אינטגרציה ביניהם.

בנקודה זו הסיפור עובר למקום אחר: "באותו הזמן, במקום אחר". באותו הזמן - בזמן שיש כבר מוכנות ובשלות, אך במקום אחר - רחוק מכאן. החלקים האחרים שצריך לאמץ לתוכי בתהליך התבגרות באים בזמן הנכון אך ממקומות אחרים, לאחר שעברתי תהליך.

בחור צעיר - חלק גברי-צעיר, מול החלק הנשי-הצעיר של אלואל. שמו של הבחור 'רינג' - טבעת, עיגול, שלמות, נשיות. גבר המכיל בתוכו חלק גברי, וחלק נשי, ואת האפשרות להיות שלם. רינג חולם על אלואל המוחזרת לאביה על ידי השמש ומוחבאת באסם. בחלום, כשהוא צולל ללא מודע, הוא פוגש את החלק הנשי-הצעיר, שהוא כמפ' אליו. הוא יודע שהוא רוצה להינשא לה ומבין שעליו לצאת למסע ארוך כדי למצוא אותה. החלקים שאנו צריכים לפגוש ולעשות איתם אינטגרציה אינם באים 'מוכנים'. כל חלק כזה צריך לעבור מסע-תהליך, עד שיוכל להגיע לאינטגרציה עם החלקים האחרים.

רינג יוצא למסע מלווה בצעירים נוספים (קולות צעירים, חלקים שצריכים לעבור מסע, ולתמוך במסע הגיבור), ופרות לנדונה - כדי לרצות את החלקים ההוריים שייאותו להיפרד ולאפשר גדילה והתחברות לחלק הגברי - הפרות כסמל לשפע, לפוריות.

רינג מגיע לכפר ומכריז שבא לשאת את בתו של קהול, והאם מכינה את בתה שלה להיות הכלה. רינג מסרב לאוכל שמוצע לו בזמן ההמתנה. הוא כבר עבר את השלב של צורך בהזנה ראשונית ובשל להזנה מסוג אחר, לאינטגרציה עם חלקים אמיתיים שגידל בתוכו. הוא ממתין לכלה שתגיש מים, המסמלים נשיות, הכלה וזרימה. הוא משתף את הנוכחים בידע העמוק שלו, שנודע לו דרך החלום - דרך המוכנות לפגוש את הלא מודע ואת הפגיעות שלו, ומבהיר, "אני רוצה את בתך השנייה, שהלכה בעקבות השמש" - רוצה את החלק הנשי שעשה מסע, "שהחזרה על ידי השמש" - שחזרה ושחררה והותרה להתברר, ושאתה החבאת באסם - שם היא ממתנה. "כל זה נגלה לי בחלומי..... אני יודע היכן היא" -

בהתבוננות אינטרא-פסיכית, האב מייצג חלק אחר של אלואל שנאלץ לעבור תהליך, במקביל לתהליך שעוברים החלקים שנמצאים עכשיו אצל נשות השמש, ובסופו של דבר תידרש אינטגרציה בין החלקים השונים. הקבלה זו בין האב באסם, לבין אלואל אצל נשות השמש מסמלת היבט מהותי בתהליך ההתבגרות שבו מתקיימת תנועה מתמדת בין חוסר, רעב, וקושי גדול, ובין התמלאות וצמיחה.

השמש - הגבר, האב החלופי, ממשיך את התהליך ומייצג את החלק הגברי שממשיך לתפקד, לשמור, להגן, בעוד חלק גברי אחר (קהול) נמצא בתוך אינקובציה, חווה אבדן זהות, רעב ומצוקה, שעליו לצמוח ולהתפתח בעקבותיה. השמש עובר מידי יום ליד האסם, רואה את קהול באומללותו, ולאחר תקופה מודיע לנשותיו שיש להחזיר את אלואל. קהול שיוצא מהאסם מסמל את החלק הגברי שעבר שינוי. הכוח הגברי (המיוצג בשמש) מודיע שהוא בשל לקבל את השינוי שחל בבתו. הם כבר ייפגשו לתוך מערכת יחסים אחרת. נשות השמש נפרדות מאלואל ומעניקות לה ידע לקראת הפרידה והמשך המסע.

קהול נדרש להתכונן לחזרתה של בתו "לאסוף ענפים ולבנות מהם במה" עליה יניח השמש את אלואל בעוד ימים ספורים. ענפים - סמל לצמיחה, חלקים שמתפתחים ויוצאים מהמקור, כמו ילדים שנובעים מהוריהם והופכים לנפרדים מהם. הוא מתבקש לאסוף ענפים, אך נוחר לחטוב ענפים, כמו לבטא את נכונותו ובשלותו לחתוך את חבל הטבור במו ידיו, גם אם זו פעולה אלימה עבורו (בגרזן).

אנשי הכפר מזינים אותו (הוא זקוק להזנה כדי לאסוף את עצמו) ומשחררים אותו מהאסם. הוא כבר לא צריך להיות סגור כי עבר תהליך ויצא ממנו אחר. אנשי הכפר מסמלים את המסגרות החיצוניות הקהילתיות שעוזרות לפרט בתהליך ההתבגרות שלו, ואת הצורך בגורמים חיצוניים (בית ספר, אנשי חינוך, קהילה) בתהליך האישי של ההתבגרות. קהול נכנס ליער (יער ככניסה סימבולית ללא-מודע) לפגישה עם חלקים לא מודעים, אפלים, מכאיבים, וחוזר עם 'חלקי יער' - ענפים שחטב מעצים, מהם הוא בונה במה מוגבהת. הבמה והעצים מהדהדים מזבחות וקורבנות, תהליכי טרנספורמציה באש, שריפת גופות ופרידה מחלקים גשמיים. הקרבת קורבנות דתיים באה כדי להוכיח את האמון והביטחון באל, ולהבטיח את נוכחותו ושמירתו, ובסיפור מסמלת את האינטגרציה וחיוזוק הקשר בין חלקי-האני השונים, הנשי והגברי, הילדי והבוגר.

¹ Ring – בתרגום של המעשייה לאנגלית (Everts-Secker 1997).

לתהליך שעוברת הגיבורה. נערות רבות מוצאות עצמן בגיל ההתבגרות בודדות ומבולבלות לנוכח המשימות ההתפתחותיות שעומדות בפניהן. לעיתים הדבר נובע מאבדן קונקרטי של אם, ולעיתים מהיעדר רגשי של אם נוכחת ופעילה בחייהן, שיכולה להנחות וללוות בתהליך זה. דמותה של אלואל מזמינה הזדהות עם חוויה של גדילה והתבגרות כואבת ומאתגרת בהיעדר דמות אם נוכחת. השימוש במיתוסים ובמעשיות, המעמידים במרכז מסע התפתחות של גיבור, יכול לסייע לנערות אלו בתהליך ההתפתחות וגיבוש הזהות, בעוד הדיאלוג עם הטקסט מאפשר להפיג את הבדידות ולהעמיק במסע הנפשי יחד עם גיבורת הסיפור.

למערכות חינוכיות וטיפוליות תפקיד מכריע בזימון המפגש עם טקסטים אלו, שלא תמיד נגישים למתבגרים. לנו כחברה, הרואה עצמה אחראית על עתיד מתבגריה, יש אפשרות להשמיע להם את הקולות שמופיעים במיתוס וקיימים בחברה ובנפש. אנו, אנשי החינוך והטיפול, כמו אנשי הכפר בסיפור, תומכים, מזינים ועוזרים בתהליך התפתחות באמצעות קולנו וקולו של הסיפור. הדיאלוג עם הסיפור יכול להיעשות באמצעות קריאה, האזנה, כתיבה או שיח, וניתן לקיימו בתהליך אישי או קבוצתי. לכל אחת מהאפשרויות ישנם יתרונות וחסרונות, שקצרה היריעה מלהתייחס אליהם כאן, ורצוי להתאים את אופי המפגש עם הטקסט לאדם.

התבוננות על הטקסט במישור הגלוי והמודע, מזמינה עבודה עם נערות ללא אם, אולם התייחסות למישור הסמוי והלא-מודע של הטקסט, שאיתו אנו בדיאלוג במהלך הקריאה, מזמן עבודה עם מתבגרים משני המינים, בשלבים של פיתוח וגיבוש זהות. במאמר זה נעשתה בחירה מודעת להתחקות אחר מסע הגיבורה-הנערה בפיתוח וגיבוש אישיותה, אולם קיימות אפשרויות נוספות להתבונן על הטקסט, בשל איכותו המופלאה

צריכה לעבור כדי להתרחק ממנו, וההשלכות ההדדיות בין האב לבתו לאחר מות האם.

אפשרות אחרת שמה במרכזה את מסע האב, מסע התפתחות גברי ליצירת אינטגרציה בין חלקים נשיים וגבריים במטרה להגיע לאינדיבידואליזציה (Jung 1968). מסע זה מתחיל בעזרת "דחיפה" מהחלק הילדי, המתבגר (אלואל ששולחת את אביה לכפר של אמה), והיעדרו של החלק הילדי בחייו, מאפשר לו לשחרר חלק זה, ולהצמיח חלקים בוגרים ובשלים לזוגיות (שמיוצגים בנישואים של החלק הגברי והנשי בסיום הסיפור).

כהצהרת בעלות, שייכות, אינטגרציה. זה כבר חלק ממני, ואין ברירה, אלא שיהיה חלק ממני. זה שלי. זה אני.

קהול קורא לאלואל - צעד אקטיבי, בו הוא משחרר אותה לדרכה, במילה, באמירה. אלואל מגישה מים לרינג ולחבריו, כמאפשרת לחלקים הגבריים הצעירים שמולה, להערות לתוכם חלקים נשיים (מים) ולזמן את האינטגרציה בין החלקים הנשיים והגבריים. עוד באותו היום נערכה החתונה - אין צורך להמתין, יש אינטגרציה בין החלקים, מולנו אדם בוגר, או אישה בוגרת שכל החלקים בתוכה: ההוריים - האימהי והאבהי, הנשיים והגבריים, הצעירים והמבוגרים. עכשיו היא עם כל החלקים, שלמה ומלאה למסע חייה.

סיכום

לטקסט המיתי כוח ריפוי והוא מביא לסף המודעות דחפים, געגועים, פחדים ותכנים נפשיים מדוכאים, בלתי מודעים וארכאיים. לצד זאת, המיתוס מגלה מטרות, תובנות מוסריות ואפשרויות חדשות ומאפשר פריצת דרך למשמעות גדולה יותר, או למציאות חדשה שמעבר לניסיונו המוגדר. המיתוס הוא דרך לפתור בעיה ברמה גבוהה יותר של אינטגרציה. המיתוס מסייע לנו לקבל את עברנו מחד, ולפתוח עבורנו את העתיד מאידך, להתגבר על חסכי ילדות, מבלי להמשיך לצבור טינה (May 2001). Shinoda-Bolen (1984), מציעה מפגש עם טקסטים מיתולוגיים של סיפורי האלות, כדרך עבור נשים לפגוש את הכוחות האישיים שבתוכן, ולעשות מסע של גדילה אישית, מתוך הבנה שאינם רק ספורים מיתולוגיים או עדות לעבר, אלא כוחות נפש הקיימים בנו. מאמר זה מציע תיווך בין המסע הנפשי שעוברת גיבורת הסיפור, לבין המסע הנפשי שמזמן הסיפור עבור נערה או אישה הקוראת בו. הטקסט מזמין את הקוראת למסע אישי, שרובו אינו מודע, בו היא יכולה לגבש את זהותה, במקביל של הטקסט המיתולוגי להכיל מספר רבדים ומשמעויות בו זמנית. אציג בקצרה שתי התבוננות נוספות אפשריות על המעשייה.

האחת, כטקסט השם במרכזו נערה מתבגרת הנדרשת להתנתק מאביה כדי לאפשר לעצמה יחסים זוגיים. זהו סיפורן של בנות הצריכות להשתחרר מאהבת-יתר, עריצות, או מגוננות של אב, חירות המושגת באפשרות להקים זוגיות בבית משלה, ומסומלת במעשיות בנישואין, בטקס בו הבת משתחררת מסמכות האב, ומתאחדת עם "אחר". בהתבוננות כזו, יש עיסוק בתהליך שהאב צריך לעבור על מנת לשחררה, התהליך שהבת

Benjamin, J. (1988). *The Bonds of Love: Psychoanalysis, Feminism, and the Problem of Domination*. New York: Pantheon.

Bloss, P. (1967). The Second Individuation Process of Adolescence. *Psychoanalytic Study of the Child*, 22, 162-178.

Bloss, P. (1979). *The Adolescent Passage: Developmental Issues*. New York: International press.

Calder, R. (1968). *Man and the Cosmos: The Nature of Science Today*. London: Pallmall Press.

Chodorow, N.J. (1978). *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. Berkeley & Los Angeles, Ca: University of California Press.

Cohler, J.B., Grunebaum, U.H. and Robbins, D.M. (1981). *Mothers, Grandmothers, and Daughters: Personality and Child Care in Three-Generation Families*. New York: Wiley.

Cooper, J. (1978). *An Illustrated Encyclopedia of Traditional Symbols*. London: Thames & Hudson.

Domaingue, R. (1992). Learning for Discovery: Establishing the Foundations. *Journal of Scientific Exploration*, 6 (1), 11-22.

Edelman, H. (1994). *Motherless Daughters: The Legacy of Loss*. New York: Dell.

Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and Crises*. New York: Norton.

Evetts-Secker, J. (1997). *Father and Daughter Tales*. London: Barefoot Books

Fontana, D. (2010). *The New Secret Language of Symbols*. London: Duncan Baird Publishers.

Gilligan, C. (1982). *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

המיתוסים והמעשיות, שכולם מסע של גיבור, עוסקים בתמות רבות. ניתן להשתמש בסיפורים אלו, כדי לתת מענה לצרכים שונים של ילדים, מתבגרים ומבוגרים סביב התמות הרלבנטיות בהן הם עוסקים בחייהם.

מקורות

ארז, ת. (2011). הורות כמשאב להתפתחות בריאה וכגורם מן ובונה חוסן בקרב ילדים ובני נוער, פסיכו אקטואליה. [גרסה אלקטרונית] מאתר הסתדרות הפסיכולוגים בישראל. <http://www.psychology.org.il/article/350>

ארליך, ש. (2009). מקום האב באמהות ואמהותם של גברים מטפלים. בתוך: א. פרוני (עורכת) אמהות: מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר. (עמ' 44-53). ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

גרנות, ת. (2000). בלעדייך - השפעות אובדן על ילדים ונוער. ירושלים: משרד הביטחון.

למדן, א. (2004). משתיקה לזעקה לדיבור: שלושה דורות של אמהות בקיבוץ. רמת אפעל: יד טבנקין.

מיטשל, ס. א. ובלאק, מ. ג. (2006). פרויד ומעבר לו: תולדות החשיבה הפסיכואנליטית המודרנית. (תרגום: עמית פכלר). תולעת ספרים.

פלג, ד. (2004). אמא ללא אמא. הורים וילדים, 203, עמ' 42-44. פרידמן, א. (2011). מחוברות: אמהות ובנות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

צורן, ר. (2009). חותם האותיות: קריאה וזרות בדיאלוג הביבליותרפי. ירושלים: כרמל

צורן, ר. (2000). הקול השלישי: איכויותיה המרפאות של הספרות ואפשרויות יישומן בדיאלוג הביבליותרפי. ירושלים: כרמל.

קרן, ת. (2005). מבוא. בתוך: מ.ל. פון פרנץ, הנשי באגדות. (עמ' 5-12). (תרגום: א. צוקרמן), תל אביב: הקיבוץ המאוחד. שטיין, נ. (2012). בנות ואבות- איך משפיע עם האב על עיצוב האישיות הבוגרת של הבת? יסודות, 18, עמ' 15-18. שלו, ש' (1987). פסיכותרפיה יונגיאנית ויצירתיות. שיחות 178-188: (3)1

שלו, ש' (1987). פסיכותרפיה יונגיאנית ויצירתיות. שיחות 178-188: (3)1

Arnett, J.J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens through the Twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.

- Mahler, M.S. (1963). Thoughts about the Development and Individuation. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 18, 307-324.
- Mahler, M.S. Pine, F. and Bergman, A. (1975). *The Psychological Birth of the Human Infant: Symbiosis and Individuation*. New York: Basic Books, Inc. Publishers.
- Mahler, M.S. and Mcdevitt J.B. (1989). The Separation Individuation Process and Identity Formation. In I.G. Stanley H.G. Pollock (Eds.) *The Course of Life, Vol 2, Early Childhood*, (19–35). New York: Penguin Books
- May, R. (1991). *The Cry for Myth*. New York: Norton.
- Shinoda-Bolen, J. (1984). *Goddesses in Everywoman: A New Psychology of Women*. San Francisco: Harper and Row.
- Steinberg, L. & Silk, J.S. (2002). Parenting adolescents. In M. H. Bornstein (Ed.) *Handbook of parenting, Vol. 1: Children and parenting*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Tedlock, D. (1971). "On the Translation of Style in Oral Narrative." *Journal of American Folklore* 84: 114-133.
- Winnicott, D.W. (1969). Adolescent Process and the Need for Personal Confrontation. *Pediatrics* 44: 752-756.
- Woodman, M. (1993). *Conscious Femininity – Interviews with Marion Woodman*. Toronto: Inner City Books.
- Guirand, F. (1996). *The Larousse Encyclopedia of Mythology* (Trans: Richard Aldington and Delano Ames). London: Chancellor.
- Holland, Norman, N. (1975). *The Dynamics of Literary Response*. New York: Columbia University Press.
- Jackson, W.P. (1995). On the Place of Narrative in Teaching. In K. Egan and H. McEwan (eds.) *Narrative in Teaching, Learning and Research*, (3-23). New York: Teachers College Press.
- Josselson, R. (1992). *The Space Between Us: Exploring the Dimensions of Human Relationships*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Jung, C.G. (1968). *Analytical Psychology*. New York: Random House.
- Jung, C.G. (1959). The Archetypes and The Collective Unconscious. *The Collective Works of C.G. Jung*. Vol 9. New York: Pantheon Books, Bollingen Foundation.
- Kaplan, A. and Klein, R. (1985). *The Relational Self in Late Adolescent Women Works in Progress*. Wellesley: Stone Center Working Papers Series.
- Kedar Nath, D. and Gerdner, D. (1997). Theoretical Perspective and Clinical Approaches. In D. Kedar Nath (ed.) *Therapeutic Use of Stories*, (19-41). London: Routledge.
- Kroger, J. (1987). *Sex Differences in the Relative Importance of Ego Identity Status Content Areas*. Unpublished manuscript. Victoria University of Wellington, Wellington, New Zealand.
- Kroger, J. (2007). *Identity Development: Adolescence Through Adulthood*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lewis, J.P. (2005). *Perhaps*. Unpublished Retelling of Traditional Folk Tale. University of Queensland, Australia

לפניות בנוגע למאמר זה:

ד"ר חגית פולק hagitpollak@gmail.com

